

וארא ב

חידוש עיקרי בכל המקומות („שקולין כאחד“)⁸,

[דערמיט ווערט אויך פארענטפערט וואס רש"י ברענגט ניט דעם ענין פון „שקולין כאחד“ אין די אנדערע ערטער וואס ווערן אויסגערעכנט אין תוספתא און מדרש הנ"ל, וואו מיר געפינען אז „במקום אחד“ איז דער פסוק מהפך דעם סדר פון צוויי זאכן, און דערפון לערנט מען ארויס אז זיי זיינען שקולים].

נאך מ'דארף זאגן אז דער שינוי במקום אחד איז צוליב א טעם, וואס איז דא נאך בא דעם מקום אחד; וע"ד ווי רש"י איז מפרש'ט דעם

א. אויפן פסוקי „הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' להם הוציאו את בניי“, וואו עס שטייט פריער אהרן און דערנאך משה, זאגט רש"י „יש מקומות שמקדים אהרן למשה, ויש מקומות שמקדים משה לאהרן לומר לך ששקולין כאחד“².

דער ענין ווערט באווארנט אויך אין תוספתא³ און אין מדרש⁴, אבער דארטן איז דער לשון „בכל מקום הקדים משה לאהרן, במקום אחד הוא אומר הוא אהרן ומשה מלמד ששקולין זה כזה“.

דער טעם וואס רש"י מוז זאגן „יש מקומות שמקדים אהרן למשה ויש מקומות שמקדים משה לאהרן“ — ניט ווי אין תוספתא ומדרש „בכל מקום הקדים משה לאהרן במקום אחד הוא אומר כו“ — איז מובן בפשטות, ווייל ע"פ דרך הפשט לייגט זיך ניט צו זאגן, אז פון דעם וואס דער פסוק איז משנה „במקום אחד“ אנדערש ווי דער סדר איז „בכל מקום“, זאל מען אפּלערנען א

(8) ומה שפרש"י בפ' פינחס (כו, א): ולהלן הוא אומר ותהיינה מחלה תרצה מגיד שכולן שקולות זו כזו (היינו השלימוד ששקולות זו כזו הוא משינוי הסדר במקום אחד) — ראה לקו"ש ח"ח ע' 203 (ושם הערה 20) השלימוד הוא (לא משינוי הסדר לחוד, כיא) מיתור הכתוב. ועד"ז בנוגע לפרש"י ס"ט מסעי „מגיד ששקולות זו כזו“, אינו משינוי הסדר לחוד (ראה שם ע' 204-5).

(9) שברובם מאלו שנאמרו שם מובן גם בשכל הסדר כפי שנמנו „בכל מקום“, כי הראשון הוא למעלה או קדום להשני (שמים וארץ, אברהם יצחק יעקב, משה ואהרן, אב ואם).

(10) ועד"ז בפ' בחוקתי כו, מב [שג"ז אחד המקומות שהובא בתוספתא ומדרשים הנ"ל: בכ"מ הקדים אברהם לאבות במקום אחד הוא אומר וזכרתי את בריתי יעקב כו'] פרש"י: למה נמנו אחרונים כלומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך ואם אינו כדאי הרי יצחק כו'.

ולכאורה י"ל עד"ז בהשינוי „ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים“ (שבתוספתא ומדרשים הנ"ל), דמובן בפשטי' שהשינוי בסדרם הוא משום שהכתוב משנה לומר „(ביום) עשוהו“ (לא כבכ"מ לפני' שנאמר „בראשית ברא“, ואלה תולדות השמים

(1) פרשתנו ו, כו.
(2) כ"ה בדפוסים שלפנינו. ובדפוס ראשון ושני „ששקולין שניהם כאחד“, ובכ"כ כתי' רש"י „שניהם שקולין כאחד“.
(3) סוף כריתות.
(4) ב"ר ספ"א. ויקר פלי, א. ועד"ז במדרש שמואל פ"ה. י"ש בראשית רמז ד. וראה גם מכילתא בתחלתו. תנחומא (באבער) בראשית יד. ועוד.
(5) כ"ה בתוספתא. ובכ"ר מכילתא מדי' ויל"ש (תנחומא) שם „ששניהן שקולין“. בויק"ר „ששניהם שוין זה כזה“.

(6) אבל במכילתא (ועד"ז בתנחומא שם) אף שמביא הרא"י רק מכתוב זה „הוא משה ואהרן אינו מקדים“, במקום אחד הוא אומר, כבתוספתא ומדרשים הנ"ל.

(7) ובפרט שהסדר כמו שהוא „בכל מקום“ מובן גם בשכל — וכמו בנדייד דמשה הוא גדול מאהרן. וראה לקמן בפנים.

תא ומדרש שטייט אז דאס איז נאָר „במקום אחד“ — איז עס ניט קיין פלוג-תא אין מציאות (צי דאס געפינט מען אין תורה אין מאל אָדער מערערע מאל — איז דעם איז דאָך ניט שייך קיין מחלוקת), נאָר דער חילוק ביניהם איז — צי אין די אַנדערע ערטער וואו דער פסוק איז מקדים אהרן פאַר משה (חוץ דעם פסוק „הוא אהרן ומשה“), איז עס כדי אָפּלערנען אז זיי זיינען „שקולין כאחד“ אָדער דאָרט מוז שטייען בסדר זה דוקא.

די אַנדערע מקומות אין תורה וואו דער פסוק דערמאָנט פריער אהרן פאַר משה, זיינען: (א) אין דער פרשה, מיט עטלעכע פסוקים פריער¹⁴ — „ויקח עמרם את יוכבד דודתו לו לאשה ותלד לו את אהרן ואת משה“; (ב) אין פ' במדבר¹⁵ — „ואלה תולדות אהרן ומשה“; (ג) אין פ' פינחס¹⁶, ותלד לעמרם את אהרן ואת משה“

— איז פאַרשטאַנדיק בפשטות דער טעם פאַרוואָס די תוספתא און מדרש נעמען אָן אז פון די פסוקים קען מען ניט מדייק זיין אז „שקולין זה כזה“, היות אָן אין זיי רעדט זיך וועגן לידת אהרן ומשה (אָדער זייערע תולדות), דעריבער מוז דער פסוק מקדים זיין אהרן פאַר משה — לויטן סדר לידתם¹⁷.

(14) ו, כ.

(15) ג, א.

(16) כו, נט.

(17) כבראבעי פרשטנו ו, כז בסופו. וצ"ע במה שהראבעי מקדים את הכתוב, ואלה תולדות אהרן ומשה (דפ' במדבר) לפני הפסוק, ותלד לו את אהרן ואת משה (שכפרשטנו לעיל). ואולי צ"ל ותלד לעמרם והיינו הכתוב דפ' פינחס. ובפרט

פסוק¹⁸, איש אמו ואביו תיראו¹⁹ [איינע פון די ערטער וואָס ווערן גערעכנט אין מדרש הנ"ל — „בכ"מ הוא מקדים כיבוד אב לאם ובמקום אחד הוא אומר איש אמו ואביו תיראו מגיד ששניהם שקולין זה כזה“] — „כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו שהבן ירא את אביו יותר מאמו, ובכבוד הקדים אב לאם לפי שגלוי לפניו שהבן מכבד את אמו יותר מאביו מפני שמשדלתו בדברים“.

און דעריבער זאָגט רש"י בנדר"ד „יש מקומות כו' ויש מקומות כו'“ — לשון רבים — ווייל דוקא פון דעם וואָס דער שינוי הסדר איז אין כמה מקומות²² קען מען אָפּלערנען אז „שקולין כאחד“²³.

ב. מען דאַרף אָבער פאַרשטיין: ס'איז מובן, אז דאָס וואָס אין רש"י איז דער לשון „יש מקומות“, אָן ס'איז דאָ מער ווי איין אָרט וואו דער פסוק איז מקדים אהרן פאַר משה, און אין תוספ'

והארץ בהבדלם“ שפירושו כמו שפרש"י לפניו (שם א, כה); תקנם בצביונם בתקונם ובקומתם (ועד"פ ר"י ורבי תנחומא בביר שם, ושי"ג), וענין זה שייך יותר בארץ מבשמים. [אבל להעיר שבשמים וארץ מצינו בביר שם (ושי"ג) דעת ר"א ביר שמעון פענמים שהוא מקדים כו' אלא מלמד ששניהם שקולין זה כזה. וראה מפרשים שם].

ועד"ז צ"ל בשאר דוגמאות שבתוספתא ומדרש שם, שמוכן מעצמו בפשטם.

(11) קדושים יט, ג.

(12) להעיר מדעת ר"א בריש (הגיל הערה 10).

(13) ואולי י"ל שבתוספתא ומדרש, מלמד

ששקולין זה כזה הוא מהלשון, הוא אהרן ומשה, שמשמע שהם מציאות והיו אחת. ע"ד דעת ר"י (ביב קכ, א) כבנות צלפחד (אבל ראה רשבים ב"ב שם ד"ה שקולות).²¹

ועפ"ז יומתק הלשון, במקום אחד הוא אומר הוא אהרן ומשה, ולא במקום אחד הוא מקדים. אבל צ"ע אם אפשר לפרש כן בשאר המקומות.

און היות אז דארטן אויך הקדים אהרן למשה — „יש מקומות“, לשון רבים — צוזאמען מיטן פסוק „הוא אהרן ומשה“ איז דאס — ללמדך ששקולין כאחד.

אבער עס איז שווער צו זאגן אז דאס איז כוונתו של רש"י, ווייל אויב ער וואלט געמיינט נאך דעם פסוק בספר במדבר, אויסשליסנדיק דעם פסוק בפר' שח' — וואלט ער דאס געזאגט במפר' רש; פונעם לשון „יש מקומות“ סתם איז משמע אז דאס זיינען מקומות וואס מ'ווייס שוין פון זיי²⁰ (אדער עכ"פ אזעלכע וואס שטייען אין דעם המשך פון די פרשיות).

ד. עס איז אויך קשה אין דעם פרש"י לויט התחלתו. וז"ל: „הוא אהרן ומשה, אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם“, דאס מיינט, אז דער פסוק קומט בהמשך צום ענין פון לידת אהרן ומשה וואס שטייט למעלה „שילדה יוכבד“ — איז דאך מובן בפשטות אז דער פסוק מוז מקדים זיין אהרן פאר משה²¹ — היינט ווי אזוי קען מען פון דעם סדר בהפסוק ארויסלערנען אז „שקולין כאחד“?

ואפילו את"ל אז פונעם המשך פון דעם פסוק, „(הוא אהרן ומשה) אשר אמר ה' להם הוציאו את בני מארץ מצרים“, איז מוכח אז דא איז ניט נוגע

עס איז אבער ניט מובן: וואס איז די סברא פון רש"י וואס רעכנט אויך די מקומות אלס א הוכחה „ששקולין כאחד“, ובפרט אז דוקא רש"י איז לימודו בדרך הפשט?

ג. לכאורה י"ל אז כוונת רש"י איז ניט די פסוקים — „ותלד לו את אהרן ואת משה“ (בפרשתנו) און „ותלד לעמרם את אהרן ואת משה“ (בפר' פינחס) — ער מיינט נאך דעם פסוק „ואלה תולדות אהרן ומשה“ וואס דארטן רעדט זיך ניט וועגן דער לידה פון משה ואהרן עצמם, נאך וועגן זיי-ערע תולדות — און וואס נאכמער: די תולדות פון משה ווערן דארט אינ' גאנצן ניט דערמאנט (וואס דערפאר זאגט רש"י¹⁸ אז „מלמד שכל המלמד את בן חבירו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו“ און דעריבער ווערן „בני אהרן“ אנגערופן „תולדות משה לפי שלמדו תורה“)

ובמילא האט דארט געדארפט זיין דער סדר הרגיל בכל מקום (משה ואהרן) ואדרבה: דארט דארף שטיין משה פריער נאך ביתר שאת ווי בכל מקום, ווייל ער איז געווען דער וואס „למד תורה“ (און אויך צו אהרן), וואס וועגן דעם רעדט זיך דארט אין פסוק¹⁹.

שהראב"ע שם מקדים „על כן לא תמצא בכל התורה מתחלת זה הפסוק שלא יקדים משה לאהרן. איך אין מקום להקשות מפרשתנו הנאמר לפני פסוק זה. ועפ"י יובן מה שהקדים גם בסוף הדיבור. והעד תולדות גם ותלד — אף שלכאורה קדימת אהרן למשה מיושבת יותר כשהמדובר הוא בלידת עצמם — ותלד, מכשהמדובר הוא ע"ד תולדותם — ראה לקמן בפנים.

18) ראה בפרש"י זה לקריש כח"ג ע' 8 ואיך. חט"י ע' 181 ס"ח. ח"יג ע' 9 הערה 1.

19) וכהמשך בהכתוב „ביום דבר ה' את משה, ופרש"י „נעשו אלו התולדות שלו שלמדן מה שלמד

מפי הגבורה. ורק בפסוק שלאח"ז נאמר „ואלה שמות בני אהרן. וראה סנה' יט. ב.

20) ובה"ש מקומות שמקדים משה לאהרן, שידועים הם להבין חמש וגם לפני כתוב זה.

21) כמ"ש במפרשים עה"פ — רש"ב, חזקוני, תוספת (הדר זקנים), ועד"ז בראב"ע עה"פ (כי הוא גדול בשנים). רבינו בחיי, אברבנאל עה"פ. אלא שבראב"ע ואברבנאל מוסיפים: ועוד כי הוא התנבא לישראל קודם שבא משה [ולהעיר שב' ענינים הנ"ל כבר הובאו בפרש"י לפני' (שמות ד, י"ד)].

למעלה שילדה יוכבד לעמרם" (און לויט'ן נוסח פון כמה דפוסים²⁴ איז ער ממשיך) „הוא אהרן ומשה אשר אמר ה' יש מקומות שמקדים כו'". ולכאורה:

(א) וואס פאר א שייכות בתוכן האט דער ענין אז „יש מקומות שמקדים כו' לומר לך ששקולין כאחד" צו התחלת הדיבור „אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד לעמרם"?

(ב) אויב אז כוונתו איז צו באַוואַרענען דעם שינוי ההקדמה (בסדר שמו-תיהם) פון איין מקום לגבי א צווייטן וואָלט דאָר (אַמבעסטן) מתאים געווען צו ברענגען דעם שינוי וואָס מ'געפינט — גלייך אין סיום פון פסוק שלאחרי זה אין זעלבן ענין און מיט די זעלבע ווער-טער — „הוא משה ואהרן"²⁵?

אויך דאָרף מען פאַרשטיין:

(ג) וואָס טוט אויף רש"י מיט דעם וואָס ער איז מוסיף בתחלת פירושו „(אלו שהוזכרו למעלה) שילדה יוכבד לעמרם" — צי דען וואָלט מען געקענט מיינען אז דאָס זיינען ניט די וואָס „הוזכרו למעלה"?

(ד) פאַרוואָס זאָגט רש"י „ששקולין כאחד" — ניט ווי דער לשון וואָס שטייט

(סדר) לידתם, נאָר — זייער תפקיד אין אויספירן דעם ציווי ה' בקשר צו יציאת בני ממצרים — איז ניט מובן;

— ער האָט געדאַרפט מפרש זיין דאָ ע"ד ווי זיין פירוש אויף „איש אמו ואביו תיראו", אז דער טעם וואָס דער פסוק איז משנה דעם סדר הקדימה איז ווייל עס פאָדערט זיך אַ הדגשה מיוחדת בנוגע איינעם פון די פרטים — ועד"ז כנוד"ד: דאָס וואָס דער פסוק זאָגט דאָ „הוא אהרן ומשה" (אהרן פריער), איז זייל מיט מקדים זיין אהרן פריער איז די תורה אויסן צו מדגיש זיין און באַ-וואַרענען²²: היות אז דאָס רעדט זיך וועגן זייער שליחות אַרויסצונעמען אידן פון מצרים, וואָס פון פשטות הכתובים איז משמע אז אין דעם איז משה געווען דער גאַנצער עיקר, וועמען דער אוי-בערשטער האָט אויסגעקליבן און אים אָנפאַרטרויט די שליחות — דעריבער איז דער פסוק דאָ משנה ומקדים „הוא אהרן (פריער) ומשה", צו מדגיש זיין אז אהרן איז ניט געווען אינגאַנצן טפל צו משה אין דער שליחות²³.

ה. וועט מען דאָס פאַרשטיין דורך מסביר זיין נאָך כמה דיוקים אין פרש"י:

רש"י שטעלט זיך אויף „הוא אהרן ומשה" און איז מפרש „אלו שהוזכרו

(24) וכן הוא בדפוס ראשון. בדפוס שני וכמה כתי רש"י במקום „הוא אהרן ומשה" אי „הוא משה ואהרן ומתחיל ד"ה בפ"ע.

(25) בכמה כתי ליתא התיבות „הוא אהרן ומשה" והמשך פרש"י „יש מקומות כו' בא תיכף לאחר התיבות „שילדה יוכבד לעמרם".

(26) וכבכמה מפרשי התורה (הניל הערה 22. ועוד).

ולהעיר מלשון השליה שט, ב: ויהי מתורג ג"כ מ"ש בזה הפרשה הוא אהרן ומשה הוא משה ואהרן ופרש"י ללמד ששניהם שקולין. וראה לקמן הערה 63.

(22) וכמו שפי' בביאורי מהרא"י, ועד"ז בכלי יקר כאן בפ"ה הא. פנים יפות כאן. ושם מפרשים עד"ז גם ב. הוא משה ואהרן' שבפסוק שלאח"ז.

(23) בכלי יקר שם מפרש שמוזה מוכח, שקולים המה בכל דבר. אבל בביאורי מהרא"י שם, „חלק הכתוב כבוד לאהרן כו' ומציין „ועל דרך זה פי' בפ"ק דקדושין (ל, ס"ב ואל"ף) גבי איש אמו ואביו תיראו, והוא הכה"פ ברש"י ר"פ קדושים.

ומה שבס"פ מסעי כתב רש"י טעם לשינוי הסדר ואעפ"כ מסיים „מגיד ששקולות כו' — ראה לקו"ש ח"ח שם ע' 205 (הובא לעיל הערה 68).

דאך א זאך וואס מזוייט שוין! דערי-
בער איז רש"י מפרש „הם שנצטוו הם
שקיימו“. אבער — מאי קמ"ל? איז דען
א חידוש אז משה ואהרן האבן מקיים
געווען דעם ציווי ה'?³⁵

דערנאך שטעלט זיך רש"י אויף „הוא
משה ואהרן“ און איז מפרש: „הם
בשליחותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף“
— איז ניט מובן:

(א) וואס איז דא נוגע די מעלה וואס
זיי זיינען געבליבן גאנץ „בשליחותם
ובצדקתם מתחלה ועד סוף“?

(ב) וואס זיינען די ביידע פרטים
„בשליחותם ובצדקתם“: מיינט רש"י
זייער כללות'דיקע שליחות און צדקות,³⁶
און ווי עס שטייט אין גמרא³⁷, האט ער
געדארפט זאגן (כלשון הגמרא) בלויז
„הן בצדקתם מתחלה ועד סוף“; וואס
איז ער מוסיף „בשליחותם“? און אויב
ער מיינט אלס המשך ופירוש צום תוכן
פון התחלת הכתוב, „הם שנצטוו הם
שקיימו“, איז דאך דא (בעיקר) נוגע דאס
וואס זיי זיינען געווען גאנץ „בשלי-
חותם מתחלה ועד סוף“ (און ניט זייער
צדקות בכלל)?

(ג) וואס איז רש"י מקדים בתחלת
פירושו דעם וואָרט „הם“, און הויבט ניט

אין תוספתא און מדרש³⁸: ששקולין זה
כזה?³⁹

(ה) ועיקר: ווי אזוי קען מען בכלל זאגן
בנוגע צו משה ואהרן אז „שקולין
כאחד“, בשעת אז אפילו א בן חמש
למקרא ווייס אז ס'איז נישטא קיין גלייכן
צו משה רבינו⁴⁰, ובפרט אז ער ווייס
שוין פון פרש"י פריער⁴¹ אז „כשנולד
נתמלא הבית כולו אורה“, און ער איז
געווען מושיעם של ישראל⁴², וכו' —
און רש"י באַוואַרנט דאס אלס נישט⁴³.

ואיז. אין פסוק שלאחרי זה שטעלט
זיך רש"י אויף די ווערטער „הם המדב-
רים וגו'“ און איז מפרש „הם שנצטוו הם
שקיימו“. בפשטות איז רש"י אויסן דער-
מיט באַוואַרענען (ווי מפרשים⁴⁴ זיינען
מסביר) די שאלה: צוליב וואס דארף
דער פסוק זאגן „הם המדברים“? ס'איז

(27) בויקיר יש גירסאות „שקולין כאחד“ (ראה
ויקיר הוצאת מרגליות). בגמ' (פסחים נו, ב. כריתות
בסופה) — הלשון „שקולין כאחד“ (כאחת) לענין
כנשים ועדים.

(28) וכן הוא לשון רש"י בפ' פנחס ופ' מסעי
נענין בנות צלפחד (כניל הערה 8).

(29) וראה ראב"ע עה"פ. של"ה שם. ובכ"מ.

(30) שמות ב, ב.

(31) פרש"י שם א, כב.

(32) וככל הפרשה דשמות ג, א ואילך. שאליו
נגלה ה', והוא ה"י שליח ה' וכו'.

(33) וּמִשֶׁ בְּמִשְׁכֵּיל לְדוֹד כֹּאן בְּאוֹתָהּ שְׁעָה קֹאמֶר
כִּי אֵין בְּמַעֲשִׂים קֹאמֶר — אִין זֶה בְּפִרְשֵׁי אֶפִּילוּ
לֹא בְּרַמּוֹ, כִּיֹּא כּוֹתֵב סֹתֵם. לּוֹמֵר לֵךְ שֶׁשְׁקוּלִין
כֹּאחֵד. וְעַדִּיז בְּנוֹגַע לְשֹׁאֵר הַפִּירוּשִׁים שֶׁבְּפִרְשֵׁי
(בְּרֹאִים ס"פ מַסְעִי. צִידָה לְדֶרֶךְ כֹּאן. וְעוֹד), שְׁאִין
לֵהֶם שׁוֹם רַמּוֹ בְּלִשׁוֹן רִשְׁי.

(34) ראה דבק טוב כאן. וראה רא"ם, גריא ובאר
יצחק כאן.

(*) וראה גם ראב"ע, אברבנאל, אלשיך עה"פ.
ועוד.

(35) ודוחק לומר שהוצרך להשמיענו כיון שמשם
שאל (שמות ג, יא) „מי אנכי כי אלך אל פרעה“, וגם
לא רצה לקבל השליחות (שם ד, י"ד. יג). טען (שם
ה, כב). „למה הרעותה לעם הזה למה זה שלחתני“
— „קובל אני על ששלחתני“ — כי כל הנזיל לא
מצינו בנוגע לאהרן, וכאן כוללם יחד. הם
המדברים, „הם שנצטוו הם שקיימו“. ועוד ועיקר:
גם בנוגע למשה פשיטא שלאחרי שקבל השליחות
קיימיו, וענין הזריוות בקיום הציווי (לשלול —
ההתרשלות דשמות ד, כד כפרש"י שם) — הרי אינו
מודגש בלשון רש"י. הם שקיימו.

(36) כדמשמע ברא"ם ובאר יצחק.

(37) מגילה יא, א. וראה חדא"ג מהרש"א שם.

והמתן אותו⁴², נאך „ותיראנה המיל-
דות את האלקים ולא עשו כאשר דבר
אליהן מלך מצרים“; און ניט בלויז האבן
זיי ניט מקיים געווען דעם „והמתן
אותו“, נאך נאכמער: „ותחין את היל-
דים“ — „מספקות להם מים ומזון כו“⁴³.
זי האט זיך משתדל געווען צו טאן אלץ
וואס זי קען אויף צו מבטל זיין די גזירה
פון פרעה און נאך געטאן דעם היפך פון
דעם; ועד“ז געפינט מען בנוגע צו זייער
פאטער, עמרם, אז ניט קוקנדיק אויף
גזירת פרעה איז „החזירה ועשה בה
ליקוחין שניים“⁴⁴.

און דאס איז דא די תורה מטעים
ומדגיש: דער טעם וסיבה פון דעם וואס
„וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצוום אל
בני“ ואל פרעה מלך מצרים להוציא את
בני מארץ מצרים“, וואס דער אוי-
בערשטער האט זיי אויסגעקליבן צו
ארויספירן די אידן פון מצרים — איז
דאס ווייל „הוא אהרן ומשה — שילדה
יוכבד לעמרם“, צוליב דעם זכות⁴⁵ און
מעלה פון זייער אב ואם⁴⁶ אין אויפ-
האלטן און אויפלעבן (ותחיו) די אידן
אין מצרים, זיינען זיי געווארן די וואס
„אמר ה' להם הוציאו את בני מארץ
מצרים“.

ט. עפ“ז ווערט אבער שווער: דאס
וואס עמרם „החזירה ועשה בה ליקוחין
שניים“ איז געווען נאך צוליב לידת

אן גלייך (בהמשך צום לשון הכתוב „הוא
משה ואהרן“) — „בשליחותם ובצדקתם
מתחלה ועד סוף“?

ז. דער ביאור בכל זה:

די קשיא וואס רש"י קומט דא בא-
ווארענען איז: לכאורה זיינען די צוויי
פסוקים בכלל איבעריק. עס שטייט דאך
שוין פריער⁴⁷ „וידבר ה' אל משה ואל
אהרן ויצוום גו“; ס'איז נאך — ווי רש"י
איז מפרש פריער⁴⁸ — וואס אין מיטן
פון דעם ענין האט דער פסוק מפסיק
געווען צו דערציילן „האיך נולדו משה
ואהרן ובמי נתיחסו“. און ווען דער
פסוק פארענדיקט דעם ענין פון זייער
יחוס, הויבט ער אן נאכאמאל „וידבר ה'
גו“⁴⁹, אזוי אז דאס איז (בלשון רש"י)
„הוא הדיבור עצמו האמור למעלה“.
דאס איז אבער נאך מסביר פארוואס
דער פסוק דארף נאכאמאל זאגן „וידבר
גו“. עס איז אבער ניט פארשטאנדיק די
אריכות אין די צוויי פסוקים — „הוא
אהרן ומשה אשר אמר ה' להם גו“, ווי-
באלד זייער תוכן איז שוין באוואוסט פון
פריער?

און דאס באווארנט רש"י מיט זיין
פירוש „אלו שהוזכרו למעלה שילדה
יוכבד לעמרם“ — און דאס פארענט-
פערט אויך פארוואס דער פסוק דארף
מפסיק זיין אין מיטן א דיבור וענין צו
דערציילן דעם יחוס פון משה ואהרן,
וכדלקמן.

ח. די הסברה אין דעם: מ'האט שוין
פריער געלערנט וועגן דער מוטער פון
משה ואהרן, יוכבד⁵⁰, אז זי האט ניט
אויסגעפירט גזירת פרעה „אם בן הוא

(42) שם א, טז.

(43) שם א, יז וברש"י.

(44) פרש"י שם ב, א.

(45) להעיר שמצינו כבר לפני בתורה, פעולה
ותגמול (וכיו"ב) לבנים בזכות האבות — ראה
לדוגמא תולדות כו, ד-ה, שם, כד. פרש"י נח ט, כג.

(46) ועפ"ז יומתק לשון רש"י שם (ו, יג), „ללמדנו
הי"א נולדו משה ואהרן ובמי נתיחסו“ — ולא כתב
בקיזור „ללמדנו יחוס משה ואהרן“. ובפרט שהכתוב
אינו מפרש „הי"א נולדו“.

(38) ו, יג.

(39) שם.

(40) ו, כט.

(41) שמות א, טו ואילך ובפרש"י.

דוּת כו' 50, נאָר) צו מבאר זיין דעם טעם הזכות פון משה ואהרן צו זיין די שלוחים אויף דורכפירן די גאולה — האָט אויך דאָרט געדאַרפֿט שטיין, ותלד לו את משה ואת אהרן⁵¹ (היות אַז אויך אין דעם מכוון פון סיפור לידתם איז משה דער עיקר)⁵²?

דעריבער איז רש"י גלייך ממשיך „יש מקומות שמקדים אהרן למשה וכו'" — וואָס מיט „יש מקומות" מיינט טאַקע רש"י דעם פסוק וואָס דאָ פריער⁵³ בסמיכות, ותלד לו את אהרן ואת משה

משה — אהרן איז דאָך געבאָרן גע- וואָרן פֿאַר די ליקוחין שניים; ועד"ו אויך דאָס וואָס יוכבד האָט זיך גע- דאַרפֿט איינשטעלן כו' איז עס געווען נאָך לידת אהרן, נאָר באַ (לידתו של) משה⁴⁷, ותצפנהו גו'⁴⁸ א.א.וו.; און עד"ו איז משה געווען דער עיקר אינעם צוגרייטן און אויפֿטאַן דעם ענין הגאולה — האָט דאָך דער פסוק געדאַרפֿט מקדים זיין משה פֿאַר אהרן?

און ניט נאָר אין דעם פסוק „הוא אהרן ומשה", נאָר אויך פריער, וואו עס רעדט זיך וועגן זייער יחוס⁴⁹ — ווי- באַלד אַז די גאַנצע כוונה דערביי, כנ"ל, איז (ניט סתם צו דערציילן סדר תול-

(50) ולכן גם הוסיף הכתוב (ו, כ) „ודותו", כפרש"י „אחת אביוהו בת לוי אחות קהת" — שמדגיש יחוסה. ועפ"י תוכן גם הדגשת רש"י בפסוק כג ופסוק כה שם, כי כל עיקר הכתובים הוא (מעלת ה'יחוס — ראה לקו"ש ח"ו ע' 44 ואילך.

(51) וכמו שמקדים רש"י (שם ו, יג): „היאך נולדו משה ואהרן.

(52) ואין לומר שהכתוב מקדים אהרן להדגיש שגם לאהרן חלק בהשליחות (ועד"ו פרש"י ר"פ קדושים, כניל סוף סעיף ד ובהמקומות שבהערה 22) — כי אף שנזכרו כאן רק בשביל ליחסם בנוגע להשליחות, מ"מ, מכיון שהלשון הוא „ותלד לו את אהרן גו'", לא היינו למדין מזה שהכתוב בא לחזק חלק אהרן בהשליחות. ובפרט שבפסוקים אחרים לאחזי (ז, 1) נאמר שאהרן הוא גדול בשנים ממה (ויראה לעיל פ' שמות ד, יו"ד).

משא"כ בנוגע למשה, כיון שמקדים תיכף לפניו (וכמ"פ), אל משה ואל אהרן בנוגע ציווי ה' והשליחות, ונזכרו כאן בשביל ליחסם, הי' מובן שהוא לפי שבענין זה משה הוא העיקר, וכמו לקמן (שם) שהכתוב בא לומר מנין שנותם, ואשר אהרן גדול ממה, ואהרן הוא בן שלש ושמנים שנה — מקדים „ומשה בן שמנים שנה".

(53) וכה"ש מקומות שמקדים משה לאהרן, שהם מפורשים 197¹ — שמות ד, כט, ה, א. שם כ"ו. וארא ו, יג.

(47) ובפרט ע"פ הדגשת רש"י (כבהערה שלפניו) „היאך נולדו".

(48) שם ב, ב ואילך.

(49) ולהעיר שמצינו במ"א (בראשית ה, לב) „וילד נח את שם את חם ואת יפת" (א) שהכתוב מספר עיד לידתם, (ב) נזכרים בפעם הראשונה — ואעפ"כ לא נמנו כסדר תולדותם • כ"א מקדים „שם" החשוב שבכולם כפרש"י שם **, ועאכ"כ בנדר"ד *** אשר: (א) הוזכרו כאן לא בשביל סיפור תולדות עמרם ויוכבד כשלעצמם, כ"א — באיזה זכות נאמר למשה ואהרן „ויצום גו' להוציא גו'", (ב) כבר הוזכרו (וידועים) לפניו בתורה.

(*) וכן בנוגע בנות צלפחד, שגם בפעם הא' (פיחס כו, לג) שנאמר „וצלפחד גו' לא היו לו בנים כי אם בנות", לא נמנו כסדר תולדותם, כפרש"י ס"פ מסעי. אבל ראה לקו"ש ח"ח שם.

(**) אבל ראה לקו"ש ח"ה ע' 115 ואילך ובהערות שם.

(***) אף שיש לחלק בפשטות, דב"ש"י מעלתו היא שלא בערך כיון „שהוא צדיק נולד כשהוא מהול ושואברהם יצא ממנו כו'", כפרש"י שם; משא"כ במשה ואהרן הרי (עכ"פ) בנוגע להענין המדובר להוציא את בני' ממצרים, בזה נוגע משה שהוא העיקר בהשליחות.

(*) לכאורה יש לומר שבזה נכלל גם הפסוק (שם ה, ד) „ויאמר אליהם מלך מצרים למה משה ואהרן". אבל י"ל שפרעה הקדימו כיון שהוא הי' ידוע וחשוב יותר בבית פרעה, שנתגדל בביתו.

השליחות מיט זייער דיבור אל פרעה
האט זיך אויפגעטאן דערפאר וואס זיי
זיינען די — „הם” — „שילדה יוכבד
לעמרם”:

כשם ווי בא יוכבד איז איר ניט פאלגן
און קעגנשטעלן זיך גזירת פרעה גע-
ווען פארבונדן מיט שוועריקייטן, ביז
מסנפ, ווייל פרעה האט גערופן די
מילדות און בא זיי געמאנט „מדוע
עשיתן הדבר הזה ותחיינ את הילדים”
— און דעריבער איז דער פסוק מדגיש
אז דאס וואס „לא עשו כאשר דבר אליהן
מלך מצרים ותחיינ את הילדים” איז גע-
ווען דערפאר וואס „ותחיינ המילדות
את האלקים” — און מהאי טעמא האבן
זיי געהאט א ספעציעלן שכר⁵⁶: „וייטב
אלקים למילדות גו' ויהי כי יראו
המילדות את האלקים ויעש להם בתיים”.

ועד⁵⁷ ביי עמרם אין דעם וואס „עשה
בה ליקוחין שניים”, אז דאס איז געווען
פארבונדן מיט שוועריקייטן און נסים —
כפרש”י —

עד⁵⁸ איז געווען די הנהגה פון אהרן
ומשה אין זייער דיבור מיט פרעה מלך
מצרים — אז כאטש דאס איז געווען
פארבונדן מיט שוועריקייטן, ווי די תורה
דערציילט פריער אז פרעה האט זיי גע-
זאגט⁵⁹: „למה משה ואהרן תפריעו את
העם גו' לכו לסבלותיכם” וכ”;

און דעריבער איז דער פסוק מוסיף
„הם המדברים אל פרעה מלך מצרים
להוציא גו'”, אז אויך אין זייער ריידן צו
פרעה, און זייער אופן פון טאן זייער
שליחות, האט זיך ארויסגעזאגט אז דאס
זיינען „אלו שהוזכרו למעלה שילדה
יוכבד לעמרם”. ד.ה. אז דאס וואס „אמר

(צוזאמען מיטן פסוק „הוא אהרן ומשה”)
— „לומר לך ששקולין כאחד”.

און דער דיוק אין דעם איז —
„שקולין כאחד”: ס'איז ניט דער פשט אז
משה ואהרן זיינען גלייך איינער צום
צווייטן, אז זיי האבן ביידע די זעלבע
דרגא פון גדלות וכיו”ב — נאר אז אין
דער שליחות צו ארויסנעמען אידן פון
מצרים זיינען זיי ביידע ווי איינער: (די
גלייכקייט איז אין דעם וואס) ביידע זיי-
נען א טייל פון איינער און דער זעל-
בער שליחות” —

”יש מקומות שמקדים אהרן למשה
ויש מקומות שמקדים משה לאהרן”,
ווייל ביי זיי ביידן איז איין שליחות⁶⁰.

י”ד. פון דעם וואס דער פסוק איז
דא מוסיף „הם המדברים אל פרעה מלך
מצרים להוציא גו'” אלס אן ענין בפ”ע,
איז מוכח, אז אויך אין דעם פרט פון
זייער ריידן צו פרעה מלך מצרים איז
נוגע זייער מעלת היחוס אז זיי זיינען
„אלו שהוזכרו למעלה שילדה יוכבד
לעמרם” — איז ניט פארשטאנדיק וואס
איז די שייכות פון זייער יחוס צו זייער
זיין די „מדברים אל פרעה מלך
מצרים”?

דעריבער איז רש”י מפרש „הם
שנצטוו הם שקיימו”, אז זייער מילוי

(54) להעיר מאה”ח כאן ו, כח: ומעתה הושוו
אהרן ומשה במצוה זו. ולהעיר מפי מהר”ז הארזן
בב”ר שם *.

(55) ורש”י אינו צריך לפרשו, כי פירושו הוא
בפרשה זו דיצ”מ. משא”כ בתוספתא ומדרשים הנ”ל
שמדובר ע”ד משה ואהרן וגדלותם בכלל — וראה
שהש”ר פ”ד, ה, ובמפרשים.

(*) אבל מה שפ”י כן במדרש „נקראו שקולין אף
שאנים שוים” — יש להעיר שבויק”ר שם איתא „שוין
זה כזה”.

(ג) דער פסוק הויבט אָן בלשון רבים „הם המדברים“ און איז מסיים (ניט) „הם משה ואהרן“, „הוא משה ואהרן“, בלשון יחיד.⁶⁵

דערויף איז רש"י מפרש „הם בשלי-חותם ובצדקתם מתחלה ועד סוף“: דער ענין פון „הוא משה ואהרן“ דא איז ניט ווי „הוא אהרן ומשה“ אין פריערדיקן פסוק, וואָס דאָרט איז די הדגשה אַז „שקולין כאחד“, נאָר דא איז די כוונה אַז „הם בשליחותם“ (רבים — צוויי), יע-דער איינער איז בפ"ע;

ד.ה. זייער זיין „שקולין כאחד“ — אין דער שליחות זיינען זיי ווי „אחד“ כנ"ל — איז נאָר ווי דער ענין איז מצד „אמר ה' להם“, מצד דעם ציווי פון דעם אוי-בערשטן, אָבער דער מילוי השליחות בפועל איז געווען ניט באופן אחד, נאָר אין צוויי, באַ יעדן איינעם פון זיי באופן שונה:

משה האָט זיך „געדונגען“ מיטן אויבערשטן, האָט געזאָגט „שלח נא ביד תשלח“⁶⁶ (מצד צדקת משה „שלח הי' רוצה ליטול גדולה על אהרן“⁶⁷) וכו', משא"כ ביי אהרן'ען איז דאָס געווען אין אַן אופן פון „וראך ושמח בלבו“, און „לא כשאתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה“⁶⁸; ולאידך, אין דער שליחות בפועל איז משה געווען דער ראש ועיקר און אהרן איז ביי אים גע-ווען „לפני ולמליץ“⁶⁹ — סיי בנוגע דעם דיבור צו אידן און אזוי אויך בנוגע דעם דיבור צו פרעה. משה איז געווען „אלקים לפרעה“ — „שופט ורודה

ה' להם הוציאו את בני“, איז געווען ווייל זיי האָבן איבערגענומען און גע-האַלטן ביי דער מעלה פון עמרם און יוכבד, צו וועלן אויספירן בכל כוחם⁷⁰ דעם רצון וציווי ה' — ווי מ'האָט דאָס געזען אין דעם וואָס „הם שנצטוו הם שקיימו“⁷¹.

יא. ווען דער פסוק איז דערנאָך מוסיף „הוא משה ואהרן“ — שטעלן זיך די שאלות:

(א) וואָס איז די כוונה אין דעם וואָס די תורה חזר'ט איבער דאָ נאָכאָמאַל דעם לשון⁷²?

(ב) פאַרוואָס איז דער פסוק דאָ משנה ומקדים משה פאַר אהרן [וואָרום מיט די „יש מקומות“ וואָס רש"י ברענגט שמקדים משה לאהרן מיינט ער ניט (בדוקא) דעם פסוק⁷³, כנ"ל (אַז פון דעם ווייס מען אַז שקולין כאחד), נאָר די כמה פסוקים פריער אין וועלכע מ'איז מקדים משה פאַר אהרן⁷⁴].

58) להעיר מעדות (פ"ב מ"ט) „האב זוכה לבן כר“. וברע"ב שם: שקרוב טבע הבן להיות דומה לטבע האב. והרי זה מובן גם בפשט. ולכאורה זוהי הכוונה בפשטות ד.במי נתיחסר. וראה לקו"ש ח"ח ע' 162 ואילך.

59) ולהעיר, דגם בנוגע לישראל איתא במדרש (שמור"פ י"ג, ג) אל הקביה בני סרבנים הן רגזוהן הן טרחוהן הן ע"מ כן תהיו מקבלין עליכם שיהיו מקבלין אתכם שיהיו מסקלין אתכם באבנים. ובאורח פרשתנו ע' קצא: וזהו שפירשי בחומש (שם) צויה עליהם להנהיגם בנחת ולסבול אותם. 60) וראה פרשי פרשתנו שם, יג. צום עליי לחלוק לו כבוד בדבריהם.

61) להעיר מפרשי (ג, יב) „ואניך ניוק“.

62) ראה מפרשי רש"י (הגיל הערה 34).

63) ראה מפרשים הנ"ל (הערה 26). ולהעיר שכן משמע גם מהגירסא בדפוס שני (אל חג"א רל"ו — הוגה ע"י ר"ש אלקבץ, זקנו של בעל „לכה דודי“) — וכת"י רש"י (שנעתק לעיל הערה 24) שמעתיק „הוא משה ואהרן לפני הפי' יש מקומות שמקדים כר“. 64) נסמן לעיל הערה 53.

65) ראה זחיב כו, ב. אוה"ח עה"פ.

66) שם ד, יג.

67) פרשי שם ד, ייד.

68) שם ד, יד ובפרשי.

69) פרשי פרשתנו, יג.

האלקים אין עוד מלבדו, און „וידעת“
היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא
האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת
אין עוד“.

ו״ל אז „הוא אהרן ומשה“ איז מרמז
אויף דער בחי' פון „ה' הוא האלקים“ ווי
ס'איז מצד „אתה הראית“, און „הוא
משה ואהרן“ — בחי' ה' הוא האלקים
מצד „וידעת היום“⁷⁶.

יג. דער ביאור בזה: דער יחוד ה'
הוא האלקים פון „אתה הראית“ איז
בדרך גילוי מלמעלה למטה, ווי דער
אלטער רבי האָט געטייטשט: „אתה —
דו עצמות א"ס ב"ה, הראית — האָסט
זיך באַוויזן, לדעת — אז מען זאל דיך
וויסן“. און דעריבער שטייט ניט אין
דעם פסוק „בשמים ממעל ועל הארץ
מתחת“, ווייל מצד דעם גילוי מלמעלה,
זעט זיך אין יעדער זאך זיין שורש, זיין
„למעלה“, (אין שמות), און „שמים“ און
„ארץ“ זעצן זיך ניט אָן אַלס מציאות
בפ"ע:

משא"כ „ה' הוא האלקים“ מצד
„וידעת היום גו' והשבות“ איז בדרך
מלמטה למעלה. די ידיעה והכרה אז ה'
הוא האלקים זאל ביי דעם אדם זיין ע"י
עבודתו. און דעריבער איז דאָ „בשמים
ממעל ועל הארץ מתחת“ — שמים און
ארץ זיינען באַזונדער און אָפּגעטיילט.
מצד דעם יחוד מלמטה למעלה הערט

לרדותו במכות ויסורין, און „אהרן
אחיק יהי נביאך“⁷⁰ — „מליצנו ויטעי-
מנו באזני פרעה“⁷¹.

און דאָס איז רש"י מוסיף בפירושו
ומדגיש „הם בשליחותם ובצדקתם“, אז
דער לשון „הוא“ דאָ, וואו דער פסוק איז
מקדים משה פאַר אהרן, באַציט זיך אויף
משה בפ"ע און אהרן בפ"ע (כאילו ווי
עס וואָלט געשטאַנען „הוא משה והוא
אהרן“), און דאָס איז מסביר אז „הם
בשליחותם ובצדקתם“ בנוגע דעם מילוי
השליחות בפועל זיינען זיי „הם“, רבים,
צוויי באַזונדערע אופנים „בשליחותם
(וועלכע זיינען פאַרבונדן מיט זייערע
באַזונדערע מעלות אויך) ובצדקתם“.

יב. פון יינה של תורה אין פירוש
רש"י:

ס'איז מבואר אין חסידות⁷² אז משה
ואהרן זיינען בדוגמת השמות הוי' און
אלקים, און „הוא אהרן ומשה“, „הוא
משה ואהרן“ (און ניט „הם אהרן ומשה
גו'“) וואָס דערמיט ווערט געמיינט אז
זיי זיינען איין זאך, איז דער ענין פון
„הוי' הוא האלקים“ יחוד הוי' ואלקים.

און דאָס זיינען די צוויי ענינים פון
„הוא אהרן ומשה“ און „הוא משה
ואהרן“ אין דעם יחוד הוי' ואלקים
זיינען דאָ צוויי אופנים און מדריגות,
וועלכע זיינען מרומז אין די צוויי מאָל⁷³
„ה' הוא האלקים“ און — י"ל בדרך
אפשר — וועלכע שטייען אין די צוויי
פסוקים: „אתה“⁷⁴ הראית לדעת כי ה' הוא

(75) שם, לט.

(76) כן משמע קצת באוה"ת שם ע' רכו, שממשיך
גם בלקיט בד"ה וידעת היום כו', ע"ש.

(77) בהבא לקמן ראה ד"ה וידבר אלקים (הב')
תש"ד פ"ד. לקוש חיד' ע' 1334 ואילך. ועי'פ
המבואר לקמן (בסוף הסעיף) יש לתווך ביאור הנ"ל
עם המבואר בלקיט ואתחנן שם — דהם ב' הבחי'
דממלא וסובב (ועם המבואר באוה"ת שם), ואכ"מ.
(78) הובא בד"ה וידבר שם.

(70) ז, א ובפרש"י.

(71) פרש"י שם, ב. וראה בארוכה לקמן ע' 69
ואילך.

(72) אוה"ת פרשתנו ע' קמה. ע' רכו ואילך. ע"פ
זח"ב שם. וראה ספר הערכים ח"ב כרך ב' ע' אהרן
— ביחס למשה סעיף יא, ושי"נ.

(73) מלכים א יח, לט.

(74) ואתחנן ד, לה.

קומט מצד דער עבודה ופעולת המטה: „הם בשליחותם ובצדקתם“, בהמשך צו התחלת הכתוב „הם המדברים אל פרעה“, „הם שקיימו“, וואס מצד עבודת האדם איז דא אן ענין פון התחלקות ופירוד אין נבראים.

און דוקא מצד דעם אופן, אן דער יחוד קומט מצד עבודת האדם, דע-מאלט איז אין דעם ניטא קיינע שינויים „מתחלה ועד סוף“, ווייל דאס איז פאר-בונדן מיט דעם יחוד ווי דאס איז מצד עצמותו ית' כנ"ל⁷⁹, וואס איז העכער פון גדר השינוי והתחלקות וכו'.

וואס בגלוי וועט דער אופן זיין לעת"ל⁸⁰, ווען „מלאה הארץ דעה את ה'“⁸¹, וואס דעמאלט וועט מען זוכה זיין אן „משה ואהרן יהא עמנו“⁸², בביאת משיח צדקנו.

(משיחת מוצאי ש"ק וארא תשל"ט)

זיך אן די התחלקות אין נבראים, און מ'דארף אין זיי פועל זיין דעם ענין היחוד והאחדות בגילוי.

אבער לאידך, דוקא אין דעם יחוד פון ה' הוא האלקים בדרך מלמטה למעלה, מצד דעם וידעת, דריקט זיך אויס אחדותו ית' מער ווי אין ה' הוא האלקים מצד דעם גילוי מלמעלה (אתה הראית), אן כאטש די וועלט זעט זיך ווי א מציאות פאר זיך, אעפ"כ איז דער עולם מיוחד עמו ית' בתכלית היחוד, וואס דאס נעמט זיך מצד העצמות דוקא, וואס ער איז כל יכול ונושא הפכים.

יד. און דאס זיינען די צוויי אופנים פון „הוא אהרן ומשה“ און „הוא משה ואהרן“, וואס רש"י איז מפרש ומגלה:

„הוא אהרן ומשה“ איז „אלו שהוזכרו למעלה שילדה כו'“: דאס איז די מדרגת היחוד פון „ה' הוא האלקים“ ווי זי ווערט נמשך בדרך גילוי (והולדה) מלמעלה, ווארום דא רעדט זיך (כפירוש הפשוט אין פסוק) „אשר אמר ה' להם“, ווי דאס איז מצד האמירה מלמעלה:

און מצד דעם גילוי מלמעלה, איז — „שקולין כאחד“, ס'איז מלכתחילה ניטא קיין ארט אויף התחלקות ופירוד, ס'איז איין מדרגה, אחדות.

אין צווייטן פסוק וואו עס שטייט „הוא משה ואהרן“ וואס פון דעם וואס דאס שטייט נאך דעם פריערדיקן פסוק און איז דא מקדים משה פאר אהרן, איז מוכח אן דאס איז נאך א העכערע מדרגה — איז רש"י מפרש ומגלה אן דאס

(79) ראה לקו"ש שם ע' 1335, שתיבת „היום“ שמורה על העדר השינוי נאמרה בפסוק וידעת דוקא, כי בהיחוד מלמלמ"ע דוקא מתגלה מהותו ועצמותו ית' שלמעלה מכל ענין השינויים.

(80) ראה לקו"ש שם ד, ו, א.

(81) ישעי' יא, ט. רמב"ם בפי"מ הקדמה לפ' חלק (קודם לביאור היסודות), בספרו ה' תשובה ספ"ט, שם סוף ה' מלכים.

(82) תודיה אחד — פסחים קיד, סע"ב. ולהעיר מיומא ה, ב. וע"פ הנ"ל בפנים י"ל שזהו ב' מדרגות היחוד הנ"ל.

וארא ג

פה וכבד לשון אנכי⁵, „שלח נא ביד תשלח“⁶, האט אים דער איבערשטער געזאגט „ודברת אליו (צו אהרן) .. ודבר הוא לך אל העם גו“⁷ —

נאָר אַז (אויך) משה זאל ריידן צו פרעה; און דער חילוק צווישן משה'ס דיבור און אהרן'ס איז נאָר אין דעם, וואָס משה האָט געדאַרפט ריידן בלויז „פעם אחת“, און אהרן האָט עס גע- דאַרפט „ממליץ“ זיין און „מטעים“ זיין „באזני פרעה“, ביז צו ווירקן אויף אים אַז — „ושלח את בני ישראל מארצו“.

[דערפאַר איז רש"י מוסיף דעם וואָרט „(ויטעימנו) באזני (פרעה)“ — הגם אַז אין פסוק שטייט סתם „אל פרעה“ — וואָס דאָס מיינט ווי רש"י טייטשט אין אָנהויב פ' ויגש: „דבר באזני אדוני — יכנסו דברי באזנך“].

דער הכרח צו לערנען אַז „אתה תדבר“ (פון משה) מיינט צו פרעה און נישט צו אהרן (אַנדערש ווי דער סדר אין פ' שמות כנ"ל, און ווי כמה פשטנים⁸ לערנען איין אַזוי אויך דאָ) א: עס שטייט דאָך שוין אין פריערדיקן פסוק אַז „ואהרן אחיך יהי נביאך“ — איז וואָס דאָרף עס דער פסוק דאָ איבערצוזון נאָכאַמאָל „אתה תדבר גו“ וואהרן אחיך ידבר גו“? ב) עס שטייט בפירוש אין פסוק (פריער'י) „הם המדברים אל

א. בהמשך צו דער טענה פון משה רבינו צום איבערשטן „הן אני ערל שפתים ואיך ישמע אלי פרעה“, שטייט אין פסוק²: „ויאמר ה' אל משה ראה נתתיך אלקים לפרעה ואהרן אחיך יהי נביאך. אתה תדבר את כל אשר אצוך ואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו“³. איז רש"י מעתיק די התחלה, די ווערטער³ „אתה תדבר“ און איז מפרש: „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי“ ששמעת מפי ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה“.

ד.ה. רש"י לערנט אַז „אתה תדבר גו“ וואהרן אחיך ידבר אל פרעה גו“ מיינט נישט אַז משה זאל ריידן (בלויז) צו אהרן און נאָר אהרן זאל ריידן מיט פרעה

— ע"ד ווי מ'האָט פריער געלערנט אין פ' שמות, אַז נאָכדעם וואָס משה האָט גע'טענה'ט צום איבערשטן „כבד

(1) פרשתנו ו, ל.

(2) ז, א"ב.

(3) אף שרשי מפרש כאן כל הכתוב (ולא רק התיבות „אתה תדבר“)

— „את כל אשר אצוך“ — „פעם אחת כל שליחות ושליחות כפי ששמעת מפי“ (ראה ש"ח כאן); וואהרן אחיך ידבר אל פרעה“ — „ואהרן אחיך ימליצנו ויטעימנו באזני פרעה“ (וראה יריעות שלמה (מהרש"ל) כאן); „ושלח את בני ישראל מארצו“ — שדיבור אהרן הוא באופן כזה שיפעול על פרעה, שלכן מדייק רש"י „באזני פרעה“, כדלקמן בפנים — מ"מ מעתיק רש"י רק תיבות אלו, כדרכו בכ"מ להעתיק רק התחלת הכתוב (או הענין) אף שכוונתו לכל הכתוב (או הענין). ראה לקו"ש ח"י ע' 242.

(4) בדפוס ראשון ושני דרש"י ובכמה כתי דרש"י: לפי. וכן נעתק בטור הארוך פרשתנו ו, יב (ודפוסים אחדים דהמבין שם, יג). וראה לקמן הערה 35.

(5) ד, י.

(6) שם, יג.

(7) שם, טו"ט.

(8) תיב"ע וראב"ע כאן. רמבין (לעיל ו, יג). ועוד.

(9) וראה ג"כ מפרשי רש"י (רא"ם, גרא, דנק טוב, משכיל לדוד ועוד).

(10) ו, כז. וכן מוכח מעוד כמה פסוקים — ראה גרא ומשכיל לדוד.